

NAUČNÁ STEZKA BETONOVÁ HRANICE

Projekt rekonstrukce naučné stezky Betonová hranice (NS-BH) – realizovaný v průběhu roku 2012 – představuje mimořádný počín, a to nejen proto, že jde po jeho dokončení o nejrozsáhlejší naučnou stezku věnovanou historii čs. opevnění z let 1936–1938 u nás, ani pro to, že jazyková a grafická vybavenost informačních tabulí instalovaných na naučné stezce je výrazně nadstandardní. Neobvyklý je totiž už realizační tým – obec Mladkov, Sdružení obcí Orlicko, Lesy ČR – Lesní správa Lanškroun, KČT, Chata na Suchém vrchu a bunkrologové – dobrovolní pracovníci Muzea čs. opevnění – dělostřelecké tvrze Bouda a Muzea Vysoký kámen. Jde o vynikající příklad spolupráce jinak velmi nesourodých subjektů, jejichž nekompatibilitnost se často (jak je vidět mylně) předpokládá. Na tomto projektu ruku v ruce účinně spolupracovali velmi rozmanití účastníci – od státní správy (zastoupené mnoha obcemi) a mamutí společnosti se státní majetkovou účastí (Lesy ČR), přes občanská sdružení, soukromé podnikatelské subjekty (Chata na Suchém vrchu), po nadšence a bunkrology. Ti všichni ve vzájemné součinnosti a shodě přispěli k úspěchu projektu a dokázali, že takto široká spolupráce je nejen možná, ale dokonce i žádoucí a velmi přínosná!

NS-BH je nejstarší značenou trasou věnovanou historii čs. opevnění na Králicku. Vznikla v roce 1988, začíná a končí na náměstí v Mladkově. Původně měla délku kolem jedenácti kilometrů a zahrnovala třináct zastávek s informačními tabulemi na žlutě značené turistické značce. U jejího zrodu stáli místní aktivisté a znalci: Dobroslav Mareček († 2011), Emil Trojan († 2012) a Miroslav Kaška. Budování stezky realizovala místní TJ Sport Mladkov. V době svého vzniku, přes mnohá úřední omezení, představovala tato naučná stezka mimořádný počín a po roce 1989 z materiálů obsažených na tabulích zdejší stezky čerpala informace řada zájemců o historii opevnění. Mnoho jiných možností v tehdejší době nebylo.

Tehdy i dnes představovalo cíl projektu informační zpřístupnění unikátních pozůstatků části pevnostního systému v Králické pevnostní oblasti (KPO), nasměrování pohybu osob v lesních porostech do koridorů, kde jejich zvýšený pohyb nenarušuje hospodářské funkce lesa, ale zároveň les a vybrané zajímavosti zpřístupnit široké veřejnosti. Zásadní rozdíl však byl v tehdejší a dnešní situaci. V době vzniku stezky (1988) existovaly jen nepříliš početné a prakticky poloilegální skupinky zájemců o vojenskou historii 1. republiky, nebylo muzeí opevnění a ani zájmu ze strany státu právě toto téma připomínat. Pevnostní objekty pustly, měnily se ve skládky odpadků a na nebezpečné pasti pro náhodné a neznalé turisty. Armáda je nedokázala zabezpečit tak, aby se všeteční návštěvníci nerespektující zákazy vstupu nezranili. Na druhé straně armáda vedla evidenci všech pevnostních objektů, počítala s nimi při případném válečném konfliktu, některé využívala jako utajované sklady vojenského materiálu a munice a ty, které se nacházely na hranici s „imperialistickým nepřítelem“ byly udržovány ve stavu, jenž umožňoval jejich bojové využití. Informační zpřístupnění tak tehdy nebylo žádoucí. Dnes je naopak čs. opevnění cílem pro četné individuální i organizované výpravy návštěvníků, je

předmětem značného zájmu zejména ze strany amatérských nadšenců a historiků, významný potenciál v něm spatřují obce i kraje. Také rozsah poznání čs. opevnění se zásadně změnil. Shora uvedené podmínky, ovlivňující možnou podobu a provedení naučné stezky při respektování požadavků všech dotčených subjektů, sehrály zásadní roli jak při jejím vzniku, tak i rekonstrukci. Původní naučná stezka měla paradoxně odvést návštěvníky od opevnění (zájem tehdejší Vojenské správy), především pak od dělostřelecké tvrze Bouda, která představovala (jako opuštěný a nezabezpečený objekt) značné nebezpečí.

Dnes je naučná stezka vedena tak, aby došlo k propojení tří pevnostních muzeí společnou trasou a vytvoření přirozených přístupových cest k nim. (Vojenské muzeum Lichkov, Muzeum Vysoký kámen, Muzeum čs. opevnění – dělostřelecká tvrz Bouda). Neméně důležitý cíl při realizaci projektu představovala nutnost nahradit mobiliář původní naučné stezky z r. 1988, který překročil hranici životnosti a byl z větší části zcela zničen a prezentace informací odpovídající soudobé úrovni poznání.

Z těchto důvodů musela být trasa stezky značkaři KČT z velké části přeznačena, aby vedla co nejbližší linii opevnění. Dnes stojí více než polovina info-stojanů tak, že popisují něco, co návštěvník vidí v dosahu, a proto se didaktická hodnota naučné stezky výrazně zvýšila. Trasa stezky prochází také místy s jinou přidanou hodnotou, nesouvisejícími přímo s opevněním. Jde o místa dalekých výhledů do krajiny, případně i místa výskytu zajímavé flóry a fauny. Tím se podařilo zohlednit zájem LČR a Lesní správa Lanškroun pak na trase stezky rozmístila několik odpočívadel z typizovaného mobiliáře.

Mobiliář stezky je proveden z estetických a materiálových hledisek na úrovni doby a při použití soudobých technologií vykazuje i násobně vyšší odolnost proti povětrnostním vlivům. Design mobiliáře (info-stojanů) a jejich grafická úprava je sjednocen s Naučnou stezkou „Králická pevnostní oblast“, jejíž první dva zárodky už existují (na dělostřelecké tvrzi Bouda, na tvrzi Hůrka a v okolí Králík). Tím naučná stezka Betonová hranice zapadla do projektu, který nemá v rámci ČR obdobu a lze tak profitovat ze všech synergických efektů (vyšší souhrnná návštěvnost, větší dosah projektu = větší regionální význam, apod.).

Současná NS-BH je vedena po stávajících turistických značených trasách červené, zelené a žluté a je vyznačena na turistických směrovkách symbolem naučné stezky (bílý čtverec se šikmým zeleným pruhem). Stezka má délku 15 km a je vybavena 23 informačními tabulemi s informacemi v pěti jazykových mutacích (česky, anglicky, německy, francouzsky a polsky). Směřuje k Muzeu čs. opevnění – dělostřelecké tvrzi Bouda a Muzeu Vysoký kámen a v její blízkosti se nachází také Vojenské muzeum Lichkov, které je s trasou stezky propojeno. Na stezce lze zhlédnout řadu objektů lehkého i těžkého opevnění a mnohé pozůstatky dělostřeleckých a ženijních zkoušek pevnostních objektů. Některé z nich jsou unikátní v rámci moderních evropských pevnostních systémů 20. století.

Trasa naučné stezky je přístupná kromě Mladkova také z obcí Lichkov, Těchonín, z Jablonného nad Orlicí a od chaty na Suchém vrchu.

NS–BH začíná na náměstí v Mladkově a značená červenou pásovou značkou KČT směřuje přes zastávku ČD Mladkov kolem Pramene knížete Rostislava k Vysokému kameni a odtud k Boudě. Prochází areálem Muzea Vysoký kámen, kolem „převráceného bunkru“. U vchodového srubu tvrze Bouda mění stezka barvu pásové značky na zelenou a prochází přes kótu 845 Bouda kolem všech bojových objektů tvrze. Na vrstevnicové lesní cestě mezi pěchotními sruby K – S 21 a K – S 20 se opět mění barva značky, tentokrát na žlutou. Ta pak směřuje přes výhledy orientované do údolí kolem Králík podél pěchotních srubů K – S 27, 28, 29 a řady lehkých objektů vz. 37 (řopíků) zpět do údolí k Mladkovu. Před obcí, v lokalitě U křížku, odbočuje modrá pásová značka směrem k Vojenskému muzeu Lichkov. Do Mladkova žlutá značka NS–BH vstupuje u železničního mostu přes Tichou Orlici, kde je umístěna poslední – 23. informační tabule.

Nadstandardní informační úroveň NS-BH, daná zejména faktem, že základní informace jsou zde podány v pěti jazycích, posouvá celý projekt na značně vysokou úroveň. Promyšlenost konceptu projektu zase ukazuje to, že se podařilo sjednotit mobiliář s NS-Vojenské historie Králíky a s NS-Dělostřelecké tvrze Bouda. Všechny tři naučné stezky se tak propojily do logického celku, scénáře všech tří stezek na sebe navazují jak vizuálně, tak i informačně. Pět jazyků není náhodně zvolených, nýbrž vyjadřují sociálně i geograficky zdůvodnitelné požadavky.

Obsah tabulí:

Tabule NS–BH 1 (Obec Mladkov; Králická pevnostní oblast; NS-BH)

Tabule NS–BH 2 (Králická pevnostní oblast; NS-BH; Muzea v KPO)

Tabule NS–BH 3 (Politická situace; Faktory ovlivňující obranyschopnost ČSR; Příprava obrany republiky; Konference evropských velmocí v Mnichově; Pramen knížete Rostislava)

Tabule NS–BH 4 (Československý pevnostní systém – typologie)

Tabule NS–BH 5 (Československý pevnostní systém – lehké opevnění)

Tabule NS–BH 6 (Československý pevnostní systém – těžké opevnění)

Tabule NS–BH 7 (Československý pevnostní systém – dělostřelecké tvrze)

Tabule NS–BH 8 (Lehký objekt vz. 37 č. 260 typ D1; Lehké opevnění – stavební úsek A-Mladkov)

Tabule NS–BH 9 (Zkoušky čs. opevnění a jeho ničení n. p. Kovošrot; Pěchotní srub K – S 26 „Na mýtině“)

Tabule NS–BH 10 (Německé zkoušky čs. opevnění za okupace; Lehký objekt vz. 37 s diamantovým příkopem)

Tabule NS–BH 11 (Německé zkoušky čs. opevnění za okupace; Pěchotní srub K – S 25 „Na sedle“)

Tabule NS–BH 12 (Německé zkoušky čs. opevnění za okupace; Převrácený řopík)

Tabule NS–BH 13 (Nedokončený řopík – lehký objekt vz. 37 typ A-140 zesílený; Polní opevnění z doby mobilizace; Úseky lehkého opevnění nového typu (vz. 37) na Králícku)

Zde se naučná stezka Betonová hranice napojuje na naučnou stezku Muzea čs. opevnění dělostřelecké tvrze Bouda a v úseku dlouhém asi 1,2 km jsou obě trasy souběžné. Mění se barva pásové značky z červené na zelenou.

Tabule NS – Bouda 1 (Dělostřelecká tvrz Bouda)

Tabule NS – Bouda 2 (Vchodový srub K – Ba – S 22a)

Tabule NS – Bouda 3 (Muzeum čs. opevnění – Dělostřelecká tvrz Bouda provozní informace)

Tabule NS – BH 14 (Stavba tvrze Bouda, zařízení staveniště a pomocná pracovní šachta P-I)

Tabule NS – Bouda 4 (Pěchotní srub K – Ba – S 24)

Tabule NS – Bouda 5 (Srub K – Ba – S 22 – objekt pro otočnou a výsuvnou dělostřeleckou věž)

Tabule NS – Bouda 6 (Pěchotní srub K – Ba – S 23)

Tabule NS – Bouda 7 (Pěchotní srub K – Ba – S 21)

Mění se barva pásové značky ze zelené na žlutou.

Tabule NS–BH 15 (Lesy České republiky – Lesní správa Lanškroun; Organizace výstavby opevnění ve východní části úseku ŽSV III Králíky)

Tabule NS–BH 16 (Československý pevnostní systém – pancéřové zvony a kopule)

Tabule NS–BH 17 (Poválečné osudy objektů čs. opevnění)

Tabule NS–BH 18 (Čs. těžké opevnění – těžba pancéřových prvků, vnitřní výbavy a surovin za okupace; Pěchotní srub K – S 27 „Na průseku“)

Tabule NS–BH 19 (Pěchotní srub K – S 28 „Na panském“; Výzbroj čs. opevnění)

Tabule NS–BH 20 (Pěchotní srub K – S 29 „Na selském“; Německé postřelovací zkoušky čs. opevnění za okupace)

Tabule NS–BH 21 (Lehký objekt vz. 37 č. 254 typ A-140; Lehké opevnění nového typu (vz. 37) – kulometné pevnůstky)

Tabule NS–BH 22 (Překážky proti útočné vozbě a pěchotě)

Tabule NS–BH 23 (Lehký objekt vz. 37 č. 44 typ E; Obrana Králicka na podzim roku 1938; Železniční pluh v akci)

Součástí projektu rekonstrukce NS–BH je také dalších 6 „návěstních“ tabulí, podávajících v pěti jazykových mutacích informace o místech, kde se nacházejí (Jablonné nad Orlicí, Lichkov, Petrovičky, Těchonín, Vlčkovice a chata na Suchém vrchu) o Králické pevnostní oblasti a NS–BH.

Realizační tým:

Texty: obec Mladkov, Milan Blum, Oldřich Gregar, Aleš Prokopec; Martin Ráboň, Marie Rousová, Tomáš Svoboda, Ivanka Špinlerová, Emil Trojan, Jindřich Večeř, Lesní správa Lanškroun, obec Lichkov, TIC Jablonné nad Orlicí

Výkresy a mapy: Tomáš Fic, Oldřich Gregar; Bohuslav Fred Kachlík, Lubomír Kočí

Grafické řešení a sazba: Dan Pelej, Jan Pelej

Fotografie současné: František Petermann, Aleš Prokopec, Martin Ráboň, Jaroslav Tichý, Pavel Vašata

Fotografie dobové – sbírka: Daniel Hlaváč, Jiří Kosek, Miroslav Novák, Martin Ráboň, Tomáš Svoboda, Alois Tacl, Pavel Vašata, Jindřich Večeř, Česko-slovenská armáda (Praha 1938); Muzeum Vysoký kámen, obec Mladkov; Spolek přátel čs. opevnění Brno, s.r.o.,

Překlady: Milan Blum, Zdeněk Novák, Uwe Szerátor, David Urbánek

Turistické značení: Lubomír Javůrek, Věra Kotýzová, Jaroslav Tichý, Renata Vágnerová.

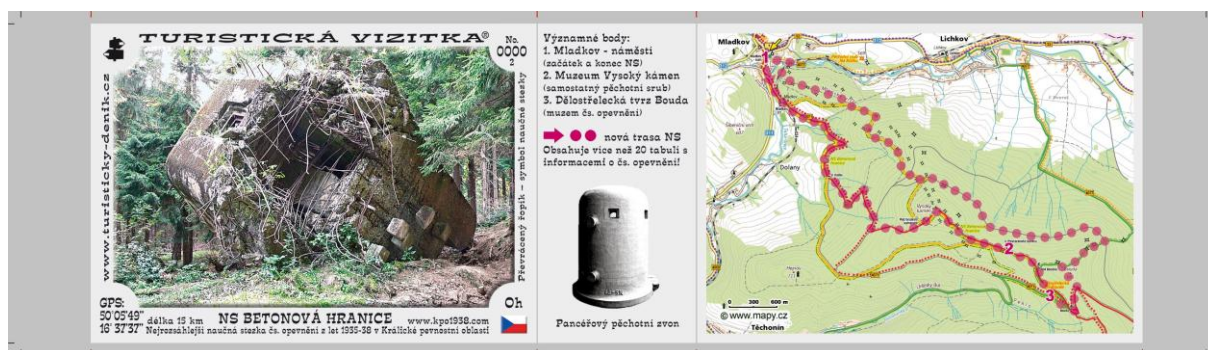
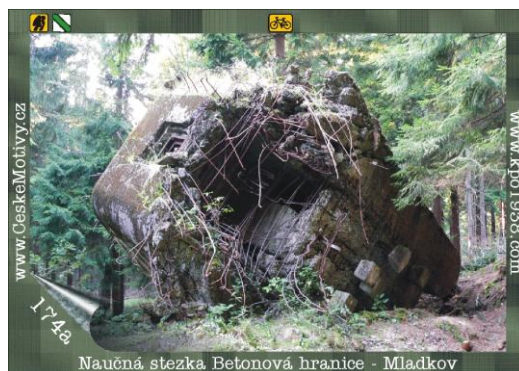
Stavba stezky v terénu: Dan Břečka, Jiří Červinka, Libor Frank, Bohuslav Fred Kachlík, Jiří Navrátil, Dan Pelej, Martin Ráboň, Libor Salát, Jiří Šembera, Martin Šembera, Petr Štemberk, Ladislav Štika a Adam Štika. Těchto 13 dobrovolníků odpracovalo více než 400 hodin při kompletaci, rozvozu a rozmisťování tabulí v terénu, při hloubení základů, betonáži a konečných úpravách terénu.

Nová NS-BH vznikla díky investici Sdružení obcí Orlicko za spolupráce řady subjektů (obce Mladkov, Společnosti přátel čs. opevnění, o.p.s., KČT, LČR – LS Lanškroun, firmy Redea Žamberk s. r. o.) a díky finanční podpoře Pardubického kraje, měst Jablonné nad Orlicí a Králíky, obcí Červená Voda, Dolní Morava, Lichkov, Mladkov, Těchonín, Jamné nad Orlicí a Kramářovy chaty na Suchém vrchu. Celkové finanční náklady dosáhly 774.000,- Kč.

Propagační a upomínkové předměty NS-BH:

V souvislosti s dokončením rekonstrukce NS-BH byly vydány nejen informační materiály, ale i propagační a sběratelské předměty – např.:

- Pamětní medaile pro účastníky turistického pochodu po Betonové hranici
- Sběratelská magnetka z řady České motivy
- Sběratelská Turistická vizitka

Společnost přátel čs. opevnění, o.p.s.